

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2538 ของประชาชนในจังหวัดสงขลา ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พฤติกรรมการรับข่าวสารโดยทั่วไปและข่าวสารการเลือกตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะในจังหวัดสงขลา

การวิจัยที่ใช้แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างและหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) จากประชากรตามหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมได้ทั้งสิ้น 250 ราย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้สถิติพรรณนา t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นชายและหญิงในสัดส่วนใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26 ถึง 45 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรสแล้ว และนับถือศาสนาพุทธ นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างและเกือบครึ่งหนึ่งมีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท สำหรับภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลและกลุ่มตัวอย่าง 3 ใน 4 ไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มใด ๆ

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมในการรับข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีโอกาสรับข่าวสารโดยทั่วไปในลักษณะบ่อยครั้ง โดยส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารจากการชมโทรทัศน์ ส่วนการรับข่าวสารการเลือกตั้งจากบุคคลนั้น กลุ่มตัวอย่างได้รับในลักษณะนาน ๆ ครั้ง ในขณะที่การรับข่าวสารการเลือกตั้งจากสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับเกือบจะบ่อยครั้ง โดยสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเลือกว่าได้รับข่าวสารการเลือกตั้งมากที่สุดคือ โทรทัศน์

3. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับค่อนข้างมาก แต่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า การเลือกตั้งครั้งนี้ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบใด และไม่ทราบว่าหน้าที่สำคัญของผู้แทนราษฎรคืออะไร

4. ความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไปเลือกตั้งครั้งนี้เพราะเห็นว่าการไปเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี และต้องการคนที่พอใจเป็นผู้แทนราษฎร ส่วนในกระบวนการเลือกตั้งนั้นกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า การเพิ่มชื่อในรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นมีอุปสรรคมากที่สุด ในขณะที่การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นไปโดยสะดวก โดยโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในการเลือกตั้ง และตั้งใจให้อยากไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับฟังนโยบายการเมืองของพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งพร้อมทั้งคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งจากการหาเสียงของผู้สมัครผู้แทนราษฎร ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ชอบวิธีการหาเสียงโดยการดำฝ้ายตรงข้าม ออกใบปลิวเถื่อน ยกย่องตนเอง ไม่แถลงนโยบายให้ชัดเจน แจกเงินทอง สิ่งของ ชื่อเสียง และให้สินบน

ส่วนการตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้งนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะตัดสินใจโดยคำนึงพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือนิยมในตัวหัวหน้าพรรค

กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งแสดงความเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเองเป็นสำคัญในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกไม่น้อยที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกัน ในทำนองเดียวกันที่กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งเห็นว่าในเขตเลือกตั้งไม่มีการซื้อขายเสียงแต่กลุ่มตัวอย่างอีกครึ่งหนึ่งกลับมีความเห็นตรงกันข้าม

5. ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังนี้

5.1 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามสถานภาพสมรสเท่านั้นที่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยประชาชนที่เป็นโสดมีระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่าประชาชนที่สมรสแล้ว ส่วนระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเพศ ศาสนา และการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างอายุต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มอุดมศึกษาและกลุ่มมัธยมศึกษาในระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่า กลุ่มไม่จบประถมศึกษาปีที่ 4 และกลุ่มประถมศึกษา

5.4 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างอาชีพต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยทั้งกลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชน และกลุ่มไม่มีอาชีพมี ระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มเกษตรกร

5.5 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างรายได้ต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท มีระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 -20,000 บาท

5.6 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มในเขตเทศบาลมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มนอกเขตเทศบาลหรือนอกเขตสุขาภิบาล

5.7 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการรับข่าวสารโดยทั่วไปในลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มที่รับข่าวสารทุกวันมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มที่รับข่าวสารบ่อยครั้ง กลุ่มที่รับข่าวสารถาวรนาน ๆ ครั้ง และกลุ่มที่ไม่เคยรับข่าวสาร

5.8 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการรับข่าวสารการเลือกตั้งจากบุคคลต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.9 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการรับข่าวสารการเลือกตั้งจากสื่อต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกลุ่มที่รับข่าวสารบ่อยครั้งจะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มที่รับข่าวสารถาวรนาน ๆ ครั้ง และกลุ่มที่ไม่เคยรับข่าวสาร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรในจังหวัดสงขลาที่มาเลือกตั้งมีสัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรณภรณ์ กาญจนสุวรรณ (2538) ที่ว่า ประชาชนทั่วประเทศที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งและตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายและเพศหญิงในอัตราที่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าประชาชนเพศหญิงในจังหวัดสงขลาให้ความสนใจมาเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเพศชาย ส่วนระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนใหญ่จบประถมศึกษาซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชาชนจังหวัดสงขลาที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับต่ำเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทยยังคงเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงให้เห็นว่า

บริการทางการศึกษาของรัฐยังไม่ทั่วถึงเพียงพอกับจำนวนประชากรซึ่งอาจจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ดังเช่นผลการวิจัยของสุจิต บุญบงการ ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองต่ำกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง และยิ่งถูกชักจูงให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ง่ายกว่า (ธีรชัย ภูโพนุลย์ และคณะ 2531 : 62)

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรสแล้ว และมีอายุระหว่าง 26 - 45 ปี แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่สนใจการเลือกตั้งนั้นอยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีครอบครัวแล้วซึ่งเป็นช่วงที่มีความรู้สึกส่วนตัวกับเรื่องทางการเมืองและสังคมชั้นสูงกว่าวัยอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และรวมไปถึงสังคม ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นตามอายุจนกระทั่งถึงวัยกลางคน และจะค่อย ๆ ลดลงทีละน้อยในวันสูงอายุ (ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2536 : 20)

กลุ่มตัวอย่างที่สนใจมาเลือกตั้งมีอาชีพเกษตรกรและรับจ้าง มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ วรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2538) ที่ว่ากลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างภาคใต้มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและกรรมกรรับจ้าง และสนับสนุนด้วยผลการศึกษารองการปกครอง (2539) ที่ว่าผู้ที่มีแนวโน้มไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่านั้นอาศัยอยู่ในชนบท (นอกเขตเทศบาล สุขาภิบาล) และมีอาชีพเกษตรกรรม

โดยสรุปภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่สนใจมาใช้สิทธิเลือกตั้งในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำ อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งสอดคล้องกับ อัมมาร สยามวาลา (2536) ที่กล่าวว่าในประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูง ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมักจะได้แก่ชนชั้นล่างที่ไร้การศึกษา แต่กลับตรงกันข้ามกับความเป็นจริงในสังคมไทย กล่าวคือ คนเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมดีมักไม่ไปใช้สิทธิ แต่ชาวชนบทที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมกลับเป็นผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงมาก ด้วยเหตุนี้การเลือกตั้งจึงเป็นการเลือกตั้งจึงเป็นการเลือกตั้งตัวบุคคลหรือเลือกพวก ไม่ใช่การเลือกพรรคการเมือง และเป็นการเลือกเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้า

2. จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทั่วไปจากดูโทรทัศน์ทุกวัน แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันนี้โทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนไทยได้ดีที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการอ่านเขียน ซึ่งเป็นลักษณะที่พบในกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาเท่านั้น

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารการเลือกตั้งจากสื่อในลักษณะบ่อยครั้งซึ่งมากกว่าจากบุคคล โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมมากที่สุด รองลงมาคือวิทยุ แปะหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของฝ่ายวิชาการองค์การกลางที่ว่า การติดตามข่าวสารการเลือกตั้งจาก

สื่อมวลชนมีปริมาณมากกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มทั่วประเทศต่อการเปิดรับสื่อ โดยในจำนวน ร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างที่ติดตามข่าวสารการเลือกตั้งจากสื่อมวลชนนั้นเกือบทั้งหมดติดตามข่าวสาร การเลือกตั้งจากโทรทัศน์ มีจำนวนน้อยมากที่ติดตามจากวิทยุกระจายเสียง แต่กระนั้นในจำนวนที่ ติดตามจากวิทยุกระจายเสียงก็ยังมีปริมาณมากกว่าการติดตามจากหนังสือพิมพ์ (อัมมาร สยามวาลา 2535 : 127)

ผลการวิจัยดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน ในการให้ ข่าวสารการเลือกตั้งซึ่งจะมีผลต่อการเกิดความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งของ ประชาชน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าปัจจุบันนี้ประชาชนไทยส่วนใหญ่มีโทรทัศน์ใช้ เนื่องจากโทรทัศน์มีราคาถูกลง เป็นสื่อที่ถ่ายทอดข้อมูลได้รวดเร็ว และชัดเจนเพราะมีทั้งเสียงและภาพซึ่งวิทยุไม่มี และทำให้ผู้ที่อ่าน หนังสือไม่คล่องได้เข้าใจข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าการอ่านหนังสือพิมพ์ นอกจากนั้นตั้งแต่การเลือกตั้งเมื่อ เดือนมีนาคม 2535 รัฐบาลของอานันท์ ปันยารชุน ได้มีนโยบายได้มีนโยบายให้โทรทัศน์เป็นสื่อที่สนับสนุน การเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งจากทุกพรรคปรากฏเป็นข่าวเท่าเทียมกัน และนอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ ทุกพรรคได้เช่าเวลาของสถานีโทรทัศน์หาเสียงได้ ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 เป็นต้นมา นอกจากนั้นในการหาเสียงทางโทรทัศน์ ของพรรคการเมืองนั้นได้มีการพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีทางด้าน การหาเสียงโดยอาศัยหลักการของทางธุรกิจและการตลาดเข้าช่วยกระตุ้นให้ประชาชนสนใจออกไปเลือกตั้ง มากที่สุด (ธีรชัย ภูโพนุลย์ และคณะ 2529 : 67) ที่น่าสนใจคือประชาชนได้รับข่าวสารการเลือกตั้งจากสื่อ ของทางราชการ เช่น โปสเตอร์หรือป้ายประกาศ โบปปลิวและการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในลักษณะนาน ๆ ครั้ง ทั้ง ๆ ที่สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่ทางราชการใช้ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ แสดง ว่าการใช้สื่อทางราชการยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากงบประมาณในการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งครั้งนี้ มีน้อยและค่อนข้างล่าช้า แสดงให้เห็นถึงการบริหารงานประชาสัมพันธ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเนื่องมา จากระยะเวลาการเลือกตั้งกระชั้นชิด (กรมการปกครอง 2539 : 105)

3. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับค่อนข้างมาก ซึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุนันท์ อังเกิดโชค (2529) ที่ว่าการทดสอบความรู้ความสนใจที่มีต่อการเลือก ตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง อาจสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความสนใจในระดับ ค่อนข้างสูง

ที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ใช้ระบบการเลือกหรือการ แบ่งเขตเลือกตั้งแบบใด และไม่เข้าใจว่าหน้าที่สำคัญของผู้แทนราษฎรคืออะไร ทั้ง ๆ ที่ความเข้าใจทั้งสอง เรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการได้ผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพ

อนึ่ง การแบ่งเขตเลือกตั้งมีความสำคัญไม่น้อยต่อการปกครองและการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสองประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง การแบ่งเขตเลือกตั้งโดยอาศัยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ย่อมสะท้อนให้เห็นลักษณะของสมาชิกสภานิติบัญญัติว่ามาจากไหน และเป็นตัวแทนของใคร ทั้งนี้เพราะการแบ่งเขตเลือกตั้งจะเป็นตัวกำหนดหน่วยทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นที่ในการเลือกผู้แทนราษฎร รวมทั้งชี้ให้เห็นว่าสมาชิกแต่ละคนของสภานิติบัญญัตินั้นเป็นตัวแทนของหน่วยใด เช่น เขต จังหวัด ฯลฯ

ประการที่สอง การกำหนดเขตเลือกตั้งออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งย่อมมีผลต่อการแพ้ชนะในการเลือกตั้งไม่มากนักน้อย เนื่องจากกาหนดเขตเลือกตั้งแต่ละครั้งอาจจะทำให้พื้นที่อันเป็นฐานเสียงของนักการเมืองแต่ละคนหรือพรรคการเมืองแต่ละพรรคเปลี่ยนแปลงไป และเกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างนักการเมืองหรือพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งได้ (อัมมาร สยามวาลา 2535 : 44)

จากผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าหน้าที่หลักที่แท้จริงของผู้แทนนั้น คือ การออกกฎหมาย และการควบคุมฝ่ายบริหารคือคณะรัฐมนตรี (อมร รักษาสัตย์ 2535 : 276) ดังนั้น การที่ประชาชนเข้าใจบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างผิวเผินและสอดคล้องกับหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และหลักของการเป็นผู้แทนในฐานะสถาบันการเมืองนั้นจะมีผลให้ประชาชนทั่วไปจะเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นปากเสียงแทนตน และเลือกเพราะถูกชักจูงหรือถูกระดมมากกว่าที่จะเลือกเพื่อให้ได้ผู้แทนและรัฐบาลที่ดีมีคุณภาพมาบริหารประเทศ (จรรยา สุภาพ และคณะ 2527 : 67)

4. กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งน่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไปเลือกตั้งครั้งนี้ เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีและต้องการคนที่พอใจมาเป็นผู้แทน จากเหตุผลนี้ถึงแม้จะแสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยการตัดสินใจด้วยตนเองไม่ใช่เพราะถูกชักจูงก็ตามแต่ก็ไม่ได้แสดงว่าประชาชนต้องการที่จะเลือกผู้แทนที่มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลถึงการได้รัฐบาลที่ดีด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างลึกซึ้งตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 4 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของกรมการปกครอง (2539) ที่ว่าผู้ที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไปเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี นอกจากนี้ยังสนับสนุนด้วยผลการศึกษาของ สุนันท์ อังเกิดโชค (2529) ซึ่งพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เลือกผู้แทนที่เป็นคนที่รู้จักกันดีมากกว่าจะเลือกโดยพิจารณาจากบทบาททางการเมืองและทางสภาของผู้แทน

ส่วนปัญหาอุปสรรคในการเลือกตั้งที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีมากที่สุดคือ การเพิ่มชื่อในรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าความบกพร่องในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในส่วนนี้ ซึ่งมีผลให้จำนวน

ของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งลดลงกว่าที่ควรจะเป็นได้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรมการ

ปกครอง (2539) ที่กล่าวถึงปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่า มีความผิดพลาดยกพร่องในการเพิ่มชื่อ ถอนชื่อ ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมาก และสนับสนุนด้วยรายงานสรุปการเลือกตั้งปี 2535 ที่กล่าวว่าเจ้าหน้าที่เพิ่มชื่อผู้เลือกตั้งลงในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งไม่ทัน ทำให้ผู้มีสิทธิบางคนไม่สามารถออกเสียงเลือกตั้งได้ (อัมมาร สยามวาลา 2535 : 61)

ข่าวสารจากโทรทัศน์เป็นแหล่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการเลือกตั้งมากที่สุด และยังจูงใจให้กลุ่มตัวอย่างอยากไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันการหาเสียงของผู้สมัครก็มีผลไม่น้อยต่อการจูงใจให้ประชาชนออกไปเลือกตั้ง จากผลการศึกษานี้เห็นได้ว่าสอดคล้องกับการอภิปรายผลในหัวข้อ 2 ที่ว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารการเลือกตั้งมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนทรงพลังสำหรับการไหลเวียนของข่าวสารการเลือกตั้งเมื่อเทียบกับสื่ออื่น ๆ (อัมมาร สยามวาลา 2535 : 127)

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการอธิบายในเรื่องนโยบายการเมืองของพรรคการเมืองที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดอยู่และนโยบายการเมืองผู้สมัครและคุณสมบัติของผู้สมัคร กรณีนี้ตีความได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มตัวอย่างสนใจที่จะทำการหาเสียงในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ชอบการหาเสียงที่ไม่เหมาะสม เช่น การดำฝายตรงข้าม ออกใบปลิวเถื่อน ยกย่องตนเอง ไม่แถลงนโยบายตนเองให้ชัดแจ้ง แจกเงินทอง สิ่งของ ชื่อเสียง และให้สินบน

นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยคำนึงถึงพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยมีเหตุผลว่านิยมในตัวหัวหน้าพรรค ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เจ้าหน้าที่ดำเนินการเลือกตั้งส่วนใหญ่ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งพิจารณาเลือกพรรคมากกว่าบุคคลประกอบกับประชาชนในเขตเลือกตั้งภาคใต้มีแนวโน้มนิยมเลือกพรรคการเมืองเป็นสำคัญ (ธีรชัย ภูไพบูลย์ และคณะ 2529 : 68) โดยเฉพาะในจังหวัดสงขลาปรากฏว่า พรรคการเมืองพรรคหนึ่งได้รับการเลือกตั้งครบจำนวนทุกเขตเลือกตั้ง (สำนักงานจังหวัดสงขลา 2538 : 13)

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการวิจัยของกรมการปกครอง (2539) ที่ว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งใช้หลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ซึ่งผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งมากกว่า แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันประชาชนเริ่มให้ความสำคัญกับระบบพรรคการเมืองมากกว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสร้างระบบพรรคการเมืองของไทยให้เข้มแข็ง และมีผลต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยไทยยิ่งขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ มีจำนวนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม และทำนองเดียวกันกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าในเขตเลือกตั้งมีการขายเสียงมีจำนวนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าในเขตเลือกตั้งไม่มีการขายเสียง สรุปว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นพฤติกรรมผู้แทนทั้งในทางลบและทางบวกเป็นจำนวนที่ไม่ต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 ที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในด้านลบต่อพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (กรมการปกครอง 2539 : 19)

5. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ เพศ อายุ ศาสนา และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

แสดงว่าไม่ว่าเพศหญิงหรือชายต่างก็มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่ต่างกัน ทั้งนี้ เพราะที่สังคมไทยในปัจจุบันนี้ต่างก็ยอมรับในสิทธิสตรีโดยผู้หญิงได้มีโอกาสในทางการศึกษาและเรื่องอื่น ๆ ใกล้เคียงกับผู้ชายมากขึ้น อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้ค่อนข้างขัดแย้งกับการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ของประชาชนไทยทั่วประเทศว่าของวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2538) ที่ว่า เพศชายจะมีความรู้ความสนใจมากกว่าเพศหญิงในการไปใช้สิทธิ แต่ปรากฏว่าทั้งเพศชายและหญิงไม่ค่อยทราบถึงคุณภาพของ ส.ส. หรือผลงานของ ส.ส. ที่ผ่านมา

สำหรับปัจจัยเรื่องอายุไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ของกลุ่มตัวอย่าง แสดงว่าประชาชนในจังหวัดสงขลาทุกวัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับเดียวกัน

ส่วนการที่ศาสนา ไม่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น เพราะที่ศาสนาทุกศาสนาต่างก็เป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ย้ำคุณค่าของมนุษย์ ความชอบธรรมของผู้ปกครอง และมีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันการเมือง (สมบุญ สุขสำราญ และคณะ 2531:373) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาปัญหา และอุปสรรคของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา พ.ศ.2529 โดยธีรชัย ภูโพนุลย์ (2531) ที่กล่าวว่า ศาสนามีได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง และต่อความเห็นหรือทัศนะทางการเมือง โดยเฉพาะในหมู่ชาวไทยพุทธ และไทยมุสลิม

นอกจากนั้นการเป็นสมาชิกกลุ่มของประชาชน ไม่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น เป็นเพราะว่ากลุ่มผลประโยชน์ เช่นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในเมืองไทยไม่มีความสนใจในกิจกรรมการเมือง และไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การรวมตัวเป็นกลุ่มก่อนไม่น่าที่จะเป็นผลต่อการเกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแต่อย่างใด (กรมการปกครอง 2539:13)

6. สำหรับลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิสำเนาตามทะเบียนบ้าน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสดมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สมรสแล้ว ที่เป็นดังนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้และระดับการศึกษาต่ำ เมื่อมีครอบครัวจึงต้องแบกภาระ ในการดูแลครอบครัวมากกว่าผู้มีรายได้สูง จึงไม่มีเวลาจะสนใจเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งเป็น เรื่องที่ไกลตัวกว่าภาระของครอบครัว ในขณะที่คนโสดจะมีเวลาร่างมากกว่า และมีภาระน้อยกว่าจึงทำให้มี เวลาสนใจทำความเข้าใจในเรื่องการเมืองได้มากกว่า

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มอุดมศึกษาและกลุ่มมัธยมศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มไม่ จบประถมศึกษาปีที่ 4 และกลุ่มประถมศึกษาสอดคล้องกับผลการศึกษาที่รวบรวมจากสถานศึกษาต่าง ๆ ของ Robert Lane ซึ่งพบว่าคนที่มีการศึกษาสูงกว่า มักจะรู้ความเป็นไปหรือข่าวคราวความเคลื่อนไหวทาง การเมืองดีกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำกว่า (ณรงค์ สินสวัสดิ์ 2522 : 30) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชลอ ไบเจริญ เมื่อปี 2519 พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้นำเยาวชน ชนบทอยู่ค่อนข้างมาก (ชัยวัฒน์ รัฐขจร 2522 : 167) และยังสนับสนุนด้วยผลการศึกษาของชัยวัฒน์ รัฐขจร (2522) ว่าประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นเมื่อ ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น เนื่องจากประชาชนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นไปจะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจทาง การเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ตลอดจนมีความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และ สนับสนุนด้วยผลการวิจัยของ สุนันท์ อังเกิดโชค (2529) ที่ว่า ผู้ที่มีการศึกษาน้อยจะไม่สามารถอธิบาย หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ดีเท่าผู้ที่มีการศึกษาสูง

ดังนั้นจากผลการศึกษาต่าง ๆ ข้างต้นจะเห็นว่าการศึกษา มีบทบาท และอิทธิพลเป็นอย่างมาก ในระบบการเมืองการปกครองของทุกประเทศ เพราะการศึกษาก่อให้เกิดความรู้ความคิดเห็น และความเชื่อ ของบุคคล และสถานศึกษาเป็นตัวการในการเรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญมาก ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ค่านิยาม และพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคม ทั้งนี้บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะตระหนักถึงความเกี่ยว ช้องและผลกระทบที่มีต่อตนเอง จึงมีความสนใจทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ทางการเมือง และมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในขอบเขตที่ กว้างขวางกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (สุนันท์ อังเกิดโชค 2529:39)

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่ากลุ่มข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน และ กลุ่มไม่มีอาชีพมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มเกษตรกร หรือกล่าวอีกแบบ หนึ่งได้ว่า กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งน้อยกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ผลการศึกษานี้ สนับสนุนโดยผลการวิจัยของสุนันท์ อังเกิดโชค (2529) ที่ว่า กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร อยู่นอกเขตเทศบาล

เป็นกลุ่มที่ตอบว่าไม่ทราบหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด นอกจากนั้นผลงานวิจัยของสุจิต บุญบงการ และคณะ และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ยังชี้ให้เห็นว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบทหรือผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองต่ำกว่าผู้ที่มีอาชีพนอกกสิกรรม (ธีรชัย ภูไพบูลย์และคณะ 2531 : 62) ผลการศึกษานี้อธิบายได้ว่าเนื่องจากผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย และรายได้ต่ำซึ่งทำให้พะวงกับการหาเงินมาเลี้ยงชีพ จึงไม่มีเวลาที่จะสนใจในเรื่องการเมืองประกอบระดับการศึกษาต่ำจึงทำให้มีผลไม่สนับสนุนต่อการเรียนรู้เรื่องการเมือง

ส่วนผลการศึกษาที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงและอยู่ในเขตเทศบาลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำและอยู่นอกเขตเทศบาลหรือนอกเขตสุขาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนันท์ อังเกิดโชค (2529) ที่ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ อาชีพข้าราชการ ค้าขาย เพศชาย การศึกษาและรายได้สูง อายุน้อย และอยู่ในเขตเทศบาลจะมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของรัฐบาลมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

7. การศึกษาพฤติกรรมการรับข่าวสารโดยทั่วไปและข่าวสารการเลือกตั้งที่มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ปรากฏว่ากลุ่มที่รับข่าวสารโดยทั่วไปทุกวันจะมีความรู้ความเข้าใจดังกล่าวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และกลุ่มที่รับข่าวสารการเลือกตั้งในลักษณะบ่อยครั้งจะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มที่รับข่าวสารนาน ๆ ครั้ง และกลุ่มที่ไม่เคยรับข่าวสารเลย

ผลการศึกษาสนับสนุนโดย Klapper ซึ่งเห็นว่า สื่อมวลชนน่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองในแง่ของการให้ความรู้ทางการเมือง สร้างให้ประชาชนเกิดความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ (Joseph T. Klapper 1960:195) และสำฤทธิ ราชสมณะ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในการศึกษาเรื่อง "กระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" ดังนี้ "ระดับความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในสื่อมวลชน ยิ่งสื่อมวลชนเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหามากเท่าใดประชาชนผู้รับทราบก็จะรับรู้ หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นไปด้วย ถ้าพิจารณาในแง่ของการเลือกตั้ง หากสื่อมวลชนเลือกเสนอประเด็นที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง หรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง โอกาสที่ประชาชนจะรับทราบหรือรู้จักพรรคการเมืองนั้น หรือผู้สมัครคนนั้นที่มีมากขึ้นเช่นเดียวกัน (สำฤทธิ ราชสมณะ 2529:46)

ข้อเสนอแนะ

1. การประชาสัมพันธ์ เรื่องการเลือกตั้งควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่ประชาชนเลือกมากที่สุดเพื่อรับข่าวสารการเลือกตั้ง
2. รัฐบาลควรให้ประชาชนมีความรอบรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และต่อเนื่องไม่ใช่ประชาสัมพันธ์เฉพาะในช่วงสมัยการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น โดยเน้นประเด็นที่สำคัญคือ บทบาทของการเลือกตั้งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและมาตรการการได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรที่ดี ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประเภทของระบบการเลือกตั้ง เพราะจากผลการศึกษาประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวข้างต้น
3. กลุ่มเป้าหมายที่รัฐบาลควรเน้นให้ความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยและการเลือกตั้งเป็นพิเศษ คือ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา กลุ่มเกษตรกร กลุ่มที่มีรายได้ต่อปีต่ำ คือตั้งแต่ 20,000 บาทลงไป และกลุ่มที่อยู่นอกเขตเทศบาลหรือนอกเขตสุขาภิบาล เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งอยู่ในระดับต่ำ
4. การดำเนินการเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเลือกตั้งนั้นรัฐควรกระทำดังนี้
 - 4.1 รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสได้รับฟังข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งการเลือกตั้ง จากสื่อต่าง ๆ มากขึ้นนอกเหนือจากโทรทัศน์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชน เช่นจากหนังสือพิมพ์ หรือจากตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู แพทย์ประจำตำบล เป็นต้น
 - 4.2 เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยหวังผลในระยะยาว รัฐควรจัดให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับการศึกษาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อจะช่วยให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดีในการเลือกตั้งได้อย่างถูกต้องเมื่อถึงเวลาที่ตนมีสิทธิที่จะออกเสียงเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร
5. รัฐควรแก้ไขปัญหาลำคัญซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ เช่นการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่สมบูรณ์ และไม่มีทำให้ข้อมูลทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ทำให้รายชื่อบางคนที่มีสิทธิเลือกตั้งหายไป จากผลการศึกษาพบว่าเมื่อประชาชนไปแจ้งให้เพิ่มชื่อของตนที่อำเภอแล้วก็ปรากฏว่าวันไปใช้สิทธิเลือกตั้งยังคงไม่มีชื่อจึงทำบุคคลเหล่านี้เสียสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทั้ง ๆ ที่มีความตั้งใจที่จะใช้สิทธินั้น